

T

ACTIEVE EN GEZONDE LEEFSTIJL IN LEERMIDDELEN VOOR PRIMAIR ONDERWIJS

Binnen het SLO-project Actieve en gezonde leefstijl/bewegingsonderwijs zijn in 2007 diverse leermiddelen uit het primair onderwijs gescreend op onderwerpen die betrekking hebben op voeding en beweging (actieve leefstijl). De screening is uitgevoerd door NICL (Nationaal Informatiecentrum Leermiddelen) van SLO, waar veel expertise aanwezig is op het terrein van leermiddelen.

Voor deze screening zijn vier methoden voor natuuronderwijs bekeken en vijf les-pakketten, die specifiek op gezonde en actieve leefstijl zijn gericht.

Door: Chris Mooij, José Lodeweges, Christine Volkering

DOEL VAN DE SCREENING

Doel is om leraren basisonderwijs een overzicht te geven welke onderwerpen van voeding en beweging binnen het lesmateriaal aan de orde komen. Zij kunnen nagaan welke lesonderwerpen in het kader van bijvoorbeeld een project over overgewicht al uit het lesmateriaal geselecteerd kunnen worden. En of daar vervolgens nog extra lesmateriaal aan toegevoegd moet worden. Overgewicht is op dit moment een hot item en scholen krijgen van veel buitenschoolse organisaties projecten aangeboden. Zeker bij een projectaanpak is het goed om vooraf te bekijken welke onderwerpen al in de, op school gebruikte, methoden zijn uitgewerkt.

De vakleraar bewegingsonderwijs kan met de screeningsoverzichten snel zien welke onderwerpen in de gebruikte methode voor de diverse leeftijdsgroepen worden behandeld. Als in de gymles bepaalde aspecten van gezondheid, voeding of conditie aan de orde komen kan in samenwerking met de groepsleerkracht een afstemming plaatsvinden met lessen in de klas. Daar kunnen dan de theoretische achtergronden wat meer belicht worden. Dat gaat dan niet ten koste van de beweegtijd in de gymzaal.

WERKWIJZE

Voor de screening is gebruik gemaakt van een themalijst met onderwerpen en begrippen die betrekking hebben op voeding en beweging. Bij het thema voeding is gezocht naar leerstof over: voeding en voedingsmiddelen, (on)gezonde voeding, functie van voeding, voedselveiligheid, voedselbereiding, spijsvertering, voeding en lichaamsgewicht, voeding en ziekten, plannen en budgetteren, etikettering, voedingsgewoonten in andere culturen en beleving van voeding. Bij het thema beweging is gezocht naar leerstof over: voldoende bewegen, dagelijks bewegen, deelnemen aan bewegingsactiviteiten, sociaal gedrag, sport en bewegen, beleving van bewegen.

Deze onderwerpen zijn ten behoeve van de screening onderverdeeld in een aantal begrippen. Bij 'functie van voeding' zijn bijvoorbeeld de volgende begrippen onderscheiden: bouwstoffen, brandstoffen, regelende of beschermende stoffen, reserve, weerstand, sociale functie en psychische functie. De volledige themalijsten met onderwerpen en begrippen zijn te vinden op de (www.slo.nl) website van SLO, onder 'ABC thema's', 'Actieve en gezonde leefstijl'.

Verwacht werd dat vooral in methoden voor natuuronderwijs onderwerpen zijn opgenomen met betrekking tot actieve en gezonde leefstijl. De volgende vier methoden natuuronderwijs zijn gescreend:

- *In vogelvlucht* (tweede editie), 2005-2006, Zwijssen

Thema voeding	Leefwereld							Natuurlijk!							In vogelvlucht					NatuNiek						
	leerjaar	1/2	3	4	5	6	7	8	3	4	5	6	7	8	4	5	6	7	8	3	4	5	6	7	8	
A. Voeding en voedingsmiddelen		•	•	•	•		•		•	•	•	•	•	•	(1)				•	•		•				
B. (On)gezonde voeding			•		•		•				•		•			•	•	•		•		•				
C. Functie van voeding			•	•	•		•				•	•	•				•	•	•			•		•		
D. Voedselveiligheid							•						•	•			•	•				•		•		
E. Voedselbereiding		•	•	•	•				•	•							•	•	•		•		•		•	
F. Spijsvertering				•	•		•		•	•		•	•			•		•	•			•		•		
G. Voeding en lichaamsgewicht			•	•	•		•			•	•		•				•	•	•		•		•		•	
H. Voeding en ziekten				•			•										•	•				•		•		
I. Plannen en budgetteren									•	•	•						•	•							•	
J. Etikettering							•						•					•	•				•		•	
K. Voedingsgewoonten in andere culturen			•		•		•																		•	
L. Beleving van voeding		•	•	•	•	•	•		•	•	•		•				•	•								

Thema beweging	Leefwereld							Natuurlijk!							In vogelvlucht					NatuNiek						
	leerjaar	1/2	3	4	5	6	7	8	3	4	5	6	7	8	4	5	6	7	8	3	4	5	6	7	8	
A. Voldoende bewegen				•																						
B. Dagelijks bewegen				•																						
C. Deelnemen aan bewegingsactiviteiten				•	•																			•	•	
D. Sociaal gedrag																										
E. Sport en bewegen				•		•	•																			
F. Beleving van bewegen																										

Verklaring van de scores:

- = Eén begrip* van het betreffende onderwerp komt aan de orde. * Zie voor de begrippen bij de onderwerpen de 'Themalijst actieve en gezonde leefstijl'.
- = Enkele begrippen van het onderwerp komen aan de orde.
- ⊛ = Bijna alle begrippen van het onderwerp komen (uitgebreid) aan de orde.
- = Als er niets staat komt het onderwerp niet aan bod.
- (1 = Materiaal voor groep 4 was tijdens de screening nog in ontwikkeling.

- *Leefwereld* (tweede editie), 1999-2000, Wolters-Noordhoff

- *Ga voor gezond!*, 2007, ThiemeMeulenhoff

- *NatuNiek*, 2007, ThiemeMeulenhoff

- *Lekker fit!*, 2007, Wolters-Noordhoff

- *Natuurlijk* (tweede editie), 1999-2002, Malmberg.

- *Smaaklessen... meer dan weten over eten*, 2006-2007, Programma Smaaklessen

Daarnaast zijn nog vijf, expliciet op actieve en gezonde leefstijl gerichte, lespakketten gescreend. Dit zijn:

- *Dik in orde*, 2006, Kinheim Uitgeverij

- *Vet lekker*, 2004, Teleac/NOT.

Thema voeding	Lekker fit!								Smaaklessen				Ga voor gezond!			Vet lekker	Dik in orde
	leerjaar	1/2	3	4	5	6	7	8	1/2	3/4	5/6	7/8	1-3	4-5	6-8	7/8	7/8
A. Voeding en voedingsmiddelen	•								•	•	•	•	•	•	•	•	•
B. (On)gezonde voeding	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
C. Functie van voeding	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
D. Voedselveiligheid																	
E. Voedselbereiding	•	•	•						•	•	•	•	•	•	•	•	•
F. Spijsvertering		•	•	•	•	•				•	•						
G. Voeding en lichaamsgewicht	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
H. Voeding en ziekten	•	•	•	•	•	•	•	•					•	•			
I. Plannen en budgetteren	•												•	•	•	•	•
J. Etikettering												•	•				
K. Voedingsgewoonten in andere culturen	•		•						•	•	•	•					
L. Beleving van voeding	•	•							•	•	•	•	•	•	•	•	•

Thema beweging	Lekker fit!								Smaaklessen				Ga voor gezond!			Vet lekker	Dik in orde
	leerjaar	1/2	3	4	5	6	7	8	1/2	3/4	5/6	7/8	1-3	4-5	6-8	7/8	7/8
A. Voldoende bewegen	•	•	•	•	•	•	•	•				•	•	•			
B. Dagelijks bewegen	•		•	•			•	•					•	•	•	•	•
C. Deelnemen aan bewegingsactiviteiten	•	•	•	•	•	•	•	•	•				•	•	•		
D. Sociaal gedrag	•	•	•	•	•	•	•	•									
E. Sport en bewegen	•	•	•	•	•	•	•	•					•	•			
F. Beleving van bewegen	•	•	•	•	•	•	•	•					•	•			

De resultaten van de screening geven we in tabelvorm hierbij weer. De symbolen voor de scores worden onderaan de tabellen verklaard.

Het gaat om een kwantitatieve analyse. Dat wil zeggen dat er alleen is gekeken welke onderwerpen voorkomen in het lesmateriaal en of er één of meer aspecten of begrippen binnen zo'n onderwerp worden behandeld. Er zijn in deze screening geen uitspraken gedaan over de kwaliteit van de uitwerkingen in het lesmateriaal. Bijvoorbeeld of de vraagstellingen en het taalgebruik goed passen bij het leeftijdsniveau van de kinderen. En er is bijvoorbeeld ook niet gekeken naar de vormgeving van de lessen.

RESULTATEN

Opvallend resultaat is dat in de natuurmethoden en de lespakketten vrijwel alle onderwerpen over voeding aan bod komen. Zelfs voor de jongste groepen, de kleuters, worden de onderwerpen in lessen of lessuggesties behandeld. De meeste onderwerpen komen overigens in de midden- en bovenbouw aan de orde. Zeker als het om wat complexere onderwerpen gaat als etikettering (van producten in de winkel), spijsvertering en plannen en budgetteren. De specifieke lespakketten scoren op het onderwerp 'voedingsgewoonten in andere culturen' wat beter dan de natuurmethoden. De onderwerpen over bewegen komen in de methoden en de lespakketten duidelijk minder vaak aan bod dan die over voeding. Dat is overigens goed te verklaren. De meeste van die onderwerpen zullen in de les bewegingsonderwijs 'al doende' in de gymzaal

of het speellociaal van de kleuters aan de orde komen. Het in Rotterdam binnen het project 'Lekker fit' ontwikkelde lesmateriaal scoort op 'bewegen' het meest. In dat lesmateriaal worden bijvoorbeeld ook enkele lessen bewegingsonderwijs beschreven en wordt gewerkt met de leerlijnen uit het *Basisdocument bewegingsonderwijs* van SLO en KVLO (uitgave Jan Luiting fonds).

MEER INFO

Via de website van SLO (www.slo.nl) is meer informatie te vinden over:

- de themalijs actieve en gezonde leefstijl: doorklikken via *ABC* naar *actieve en gezonde leefstijl*
- leermiddelen in het algemeen en gezondheid en (gezonde) voeding in het bijzonder: via www.leermiddelenplein.nl
- de in februari 2008 uitgegeven *Leermiddelenkrant*, die helemaal gaat over *Actieve en gezonde leefstijl* (met een uitvoerig interview met Lars Borghouts). Deze *Leermiddelenkrant* is te downloaden via www.leermiddelenplein.nl/po/leermiddelenkranten
- gezond gedrag in het VO: voor collega's uit het VO die geïnteresseerd zijn in een themalijs is op de site van SLO onder het thema 'gezondheidsbevordering, 'Het Kompas gezond gedrag' te vinden. Dit Kompas geeft o.a. onderwerpen en thema's die binnen diverse vakken een bijdrage kunnen leveren aan de bevordering van gezond gedrag.

Correspondentie: C.Mooij@slo.nl